

Warszawa, 08-01-2024 r.

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Marcin Wiącek

VII.7034.1.2024.AMB

**Pani
Krystyna Szumilas
Przewodnicząca Komisja Edukacji,
Nauki i Młodzieży
Sejm Rzeczypospolitej Polskiej
ePUAP**

Szanowna Pani Przewodnicząca!

W związku z trwającymi pracami nad rządowym projektem ustawy o zmianie ustawy - Przepisy wprowadzające ustawę - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (druk sejmowy nr 141; dalej także jako projekt ustawy), a także mając na uwadze wpływające do Rzecznika Praw Obywatelskich wnioski doktorantów, którzy realizują studia doktoranckie rozpoczęte przed rokiem akademickim 2019/2020, dotyczące zasad ubiegania się przez nich o pomoc materialną, pragnę zwrócić uwagę Pani Przewodniczącej na następujące kwestie.

Wraz z wejściem w życie ustawy z dnia 28 lipca 2023 r. o zmianie ustawy – Karta Nauczyciela oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1672) zmianie uległ art. 279 ust. 1 ustawy z dnia 3 lipca 2018 r. – Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. poz. 1669 ze zm.; dalej też jako: PWPSWN) w ten sposób, że wydłużono możliwość prowadzenia studiów doktoranckich na zasadach dotychczasowych do dnia 31 grudnia 2024 r. Wraz z tą nowelizacją nie uległa jednak

zmianie część innych przepisów regulujących prawa doktorantów i sytuację uczelni wyższych.

Tę niekonsekwencję dostrzegł projektodawca, który w projekcie ustawy o zmianie ustawy - Przepisy wprowadzające ustawę - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, proponuje, aby do uczestników studiów doktoranckich w 2024 r. zastosować – oprócz nadal obowiązujących – także wybrane wcześniej obowiązujące w zakresie tych studiów przepisy, w szczególności mając na uwadze fakt, że część z nich utraciła moc z dniem 31 grudnia 2023 r.

Niestety zaproponowane zmiany jedynie częściowo wychodzą naprzeciw dostrzeżonemu problemowi. W szczególności zaś projektodawca nie przewidział „przedłużenia” stosowania dotychczasowych przepisów, na mocy których:

1. uczelnie wyższe otrzymywały dotacje na finansowanie zadań związanych z kształceniem uczestników stacjonarnych studiów doktoranckich prowadzonych w uczelniach niepublicznych i finansowanie zwiększenia wysokości stypendiów doktoranckich (art. 238 ust. 2 pkt 2 PWPSWN);
2. instytuty naukowe Polskiej Akademii Nauk, instytuty badawcze lub międzynarodowe instytuty naukowe otrzymywały środki finansowe na stypendia socjalne, stypendia dla osób niepełnosprawnych, zapomogi oraz stypendia rektora dla doktorantów, którzy rozpoczęli studia doktoranckie przed rokiem akademickim 2019/2020 (art. 238 ust. 3 pkt 2 PWPSWN);
3. w ramach środków finansowych, przeznaczanych na utrzymanie i rozwój potencjału dydaktycznego, uwzględniało się środki na finansowanie zadań związanych z kształceniem uczestników stacjonarnych studiów doktoranckich, którzy rozpoczęli te studia przed rokiem akademickim 2019/2020 (art. 238 ust. 12 PWPSWN);
4. w ramach środków finansowych, o których mowa w art. 365 pkt 3 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2023 r. poz. 742 ze zm., dalej też jako: PSWN), uwzględniało się środki finansowe na świadczenia stypendialne (tj. stypendium socjalne, stypendium dla osób niepełnosprawnych, zapomogę, stypendium rektora) dla doktorantów, którzy rozpoczęli studia doktoranckie przed rokiem akademickim 2019/2020 (art. 238 ust. 13 PWPSWN);
5. do podziału środków finansowych przeznaczonych na finansowanie świadczeń stypendialnych (tj. stypendium socjalne, stypendium dla osób niepełnosprawnych, zapomogę, stypendium rektora) dla instytutów naukowych Polskiej Akademii Nauk, instytutów badawczych lub międzynarodowych instytutów naukowych

- stosowało się odpowiednio sposób określony w przepisach wydanych na podstawie art. 402 pkt 3 PSWN (art. 238 ust. 14 PWPSWN);
6. w algorytmach podziału środków finansowych oraz przy podziale dotacji na finansowanie zadań związanych z kształceniem uczestników stacjonarnych studiów doktoranckich prowadzonych w uczelniach niepublicznych i finansowanie zwiększenia wysokości stypendiów doktoranckich, uwzględniało się wskaźniki kosztochłonności studiów doktoranckich dla doktorantów, którzy rozpoczęli studia doktoranckie przed rokiem akademickim 2019/2020 ustalone na podstawie przepisów wydanych na podstawie art. 96 ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. - Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz. U. z 2017 r. poz. 2183 ze zm.) (art. 238 ust. 16 PWPSWN);
 7. w algorytmach podziału środków finansowych, o których mowa w art. 368 ust. 2 i 4 PSWN, uwzględniało się liczbę doktorantów, którzy rozpoczęli studia doktoranckie przed rokiem akademickim 2019/2020 (art. 238 ust. 17 PWPSWN);
 8. do dnia 31 grudnia 2023 r. istniały fundusze stypendialne powstałe z funduszy pomocy materialnej dla doktorantów utworzonych w instytutach naukowych Polskiej Akademii Nauk, instytutach badawczych oraz międzynarodowych instytutach naukowych (242 ust. 1 w zw. z ust. 3 PWPSWN);
 9. regulaminy świadczeń dla studentów stosowało się odpowiednio do doktorantów, którzy rozpoczęli studia doktoranckie przed rokiem akademickim 2019/2020 (art. 281 ust. 2 PWPSWN);
 10. doktorantom, którzy rozpoczęli stacjonarne studia doktoranckie przed rokiem akademickim 2019/2020, przysługiwała możliwość ubiegania się o zwiększenie stypendium doktoranckiego, zaś regulaminy określające zasady uzyskiwania tego stypendium przyjęte przed dniem wejścia w życie PSWN zachowywały moc (art. 286 ust. 1 i 2 PWPSWN).

Niewprowadzenie zmian prawnych, pozwalających na dalsze stosowanie wskazanych wyżej przepisów, może mieć negatywne skutki z perspektywy doktorantów, w szczególności w zakresie możliwości ubiegania się przez nich o pomoc finansową. Co prawda, projektodawca w uzasadnieniu zmian prawnych wskazał, że „zostanie zachowana możliwość przyznawania doktorantom kontynuowanych studiów doktoranckich świadczeń finansowych. Podmioty prowadzące studia doktoranckie do dnia 31 grudnia 2024 r. będą mogły przyznawać świadczenia wymienione w art. 86 ust. 1 pkt 1-4 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, stypendium doktoranckie, zwiększenie stypendium doktoranckiego i stypendium ministra dla wybitnych młodych naukowców”, jednocześnie jednak zastrzegł, że „[z]abezpieczenie finansowania tych świadczeń będzie jednak pochodziło ze środków

podmiotów prowadzących studia doktoranckie". Mając zaś na względzie istotne zmiany dotyczące finansowania uczelni wyższych, które nastąpiły w związku z nieprzedłużeniem stosowania podanych wyżej przepisów do końca 2024 roku, w praktyce zapewnienie finansowania tych świadczeń przez uczelnie może być niemożliwe.

Dla przykładu wskazać można, że z kierowanych do mnie pism wynika, iż Katolicki Uniwersytet Lubelski w związku z brakiem finansowania z budżetu państwa pozwalającego na zapewnienie wsparcia finansowego doktorantom, w roku akademickim 2023/2024 przyznał stypendia doktorantom jedynie do dnia 31 grudnia 2023 r. i jednocześnie zwrócił się do Ministerstwa Edukacji i Nauki z zapytaniem dotyczącym źródeł finansowania i okresu, na jaki mają być przyznawane stypendia dla doktorantów.

W konsekwencji doktoranci znajdujący się na ostatnim etapie studiów, którzy niejednokrotnie z przyczyn od nich niezależnych, w tym w szczególności choroby, pandemii czy przedłużającej się pracy naukowej (związanej m.in. ze zmianą promotora czy pojawieniem się nowego, istotnego zagadnienia badawczego wymagającego analizy), mogą zostać pozbawieni wsparcia finansowego. Warto też zaznaczyć, że osoby, które podjęły studia doktoranckie wcześniej mogły skorzystać ze wsparcia finansowego przez cały okres studiów, który niejednokrotnie był dłuższy niż cztery lata.

Mając na uwadze powyższe, działając na podstawie art. 16 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz. U. z 2023 r. poz. 1058), zwracam się z uprzejmą prośbą o rozważenie podjęcia działań legislacyjnych wychodzących naprzeciw dostrzeżonemu problemowi. Jednocześnie pragnę zaznaczyć, że tak istotne zmiany prawne odnoszące się do sytuacji uczelni wyższych i doktorantów, winny być konsultowane z przedstawicielami tych środowisk w celu wypracowania optymalnych rozwiązań.

Z poważaniem

Marcin Wiącek

Rzecznik Praw Obywatelskich

/-wydano i podpisano elektronicznie/

Zał. 1:

- pismo Wiceprzewodniczącej Krajowej Reprezentacji Doktorantów do Marszałka Sejmu RP z 5 stycznia 2024 r.

Do wiadomości:

1. Pan Dariusz Wieczorek
Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego
Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego
ePUAP
2. Pan prof. dr hab. inż. Arkadiusz Mężyk
Przewodniczący Konferencji Rektorów Akademickich Szkół Polskich
Biuro KRASP Uniwersytet Warszawski
ul. Krakowskie Przedmieście 26/28
00-927 Warszawa
president@krasp.org.pl
3. Pan Michał Klimczyk
Przewodniczący Krajowej Reprezentacji Doktorantów
michal.klimczyk@krd.edu.pl